

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת ויגש

יוסף נראה אל אביו - כיבוד אב

"ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גושנה, וירא אליו וגו'". (פרק מ"ו פסוק כ"ט).

מת. אלא כיון שעל פי ההלכה היה אסור לו להודיע לאביו, על כן כבש את רגשותיו הטבעיים, ולא הודיע לאביו. אולם עתה כשכבר הגיע הזמן שהוא בא אליו אביו, היה צריך להיות שעשוי כבר ירוץ אליו מתוך הגעגועים הגדולים שלו אליו, וזה בא רש"י להפקיע ולומר שלא בא מצד הגעגועים הגשמיים אלא בא כדי לקיים מצוות כיבוד אב שאביו ישמח בראייתו אותו.

אכילה לשם מצוות כיבוד אב

בספר "תולדות אדם" על הגאון רבי זלמן מוולאז'ין, אחיו של מאור הגולה רבי חיים מוולאז'ין, מסופר (פרק ט"ו), שרבי זלמן נהג שלא לבקש שום דבר גשמי, ואם היה לו צורך באיזה דבר גשמי, היה חוזר על מאמרי חז"ל שמדברים בענינים הללו עד שהבינו את כוונתו ונתנו לו את מה שהיה צריך בעת ההיא. ולמשל אם היה חוזר על מאמרי חז"ל בעניני אכילה ושתייה, היו מבינים שעתה יש לו צורך לאכול ולשתות, וכן כיוצא בזה בכל הענינים. פעם אחת כשסיפרו את דבר הנהגתו הזו, קם אחד ואמר שזהו שקר, שרבי זלמן בעצמו בא אליו פעם אחת וביקש ממנו בהלוואה שתי פרוטות כדי לקנות בהן עוגת דבש. השומעים התפלאו מאוד, הרי כולם ידעו את הנהגתו זו, ואם כן מדוע כאן שינה וביקש לקנות לעצמו עוגת דבש.

לא עברו ימים רבים ונודמן אחד השומעים אל רבי חיים מוולאז'ין, ושאל אותו אם נכון הדבר שרבי זלמן נהג שלא לבקש במפורש שום דבר גשמי, ורבי חיים מיד אישר לו את ההנהגה הזו. ושאלו השומע ששמע עדות מבעל המעשה שרבי זלמן ביקש ממנו במפורש הלוואה של שתי פרוטות, ולפני שעמד לסיים את ההמשך שהיה כדי לקנות עוגת דבש, הפסיקו רבי חיים ואמר בוודאי זה היה כדי לקנות בהם עוגת דבש. השואל כמובן השיב בחיוב, אבל עדיין השאלה במקומה עומדת, מה ההבדל בין עוגת דבש לשאר הענינים, למה בעוגת דבש שינה ממנהגו והיה מבקש במפורש את העוגה.

השיבו רבי חיים, שכיון שרבי זלמן היה מאוד חלוש, אמו ציוותה עליו שכל יום באמצע הבוקר יאכל עוגת דבש, כדי שיתחזק מעט מחולשתו. וממילא אצל רבי זלמן אכילת עוגת הדבש הזו, היא לא בגדר דבר גשמי, אלא היא דבר רוחני שמקיים בה מצוות כיבוד אב. ועל כן אין שום מניעה לבקש עוגת דבש, שהרי בזה הוא זוכה לקיים מצווה מן התורה של כיבוד אב. והוסיף רבי חיים ואמר, שהראיה לכך היא שכאשר תתבונן תראה שלפני שרבי זלמן אוכל את העוגה הוא חוזר בכל פעם על הלכות כיבוד אב ואם, כי כל כוונתו באכילה הזו היא אך ורק לקיום המצווה, ואכילה שכל מהותה היא אך ורק לקיים מצוות כיבוד אב, ברור מאליו שהיא אכילה רוחנית בטוהרתה ולא נוהג בה כל הסיגופים והפרישות שנהוג בעניני עולם הזה.

ופרש"י, "וירא אליו, יוסף נראה אל אביו". לכאורה יש להבין מה רש"י מוסיף בדבריו על ההבנה הפשוטה של הפסוק, דהנה הפשט הפשוט בפסוק "וירא אליו" הוא שיוסף נראה אל אביו, שהרי כל הפסוק מדבר על יוסף שהגיע אל ישראל אביו, וממילא כשכתוב "וירא אליו" מדובר על יוסף שהגיע אל אביו ונראה אליו. ומעתה לא מובן מדוע הוצרך רש"י לכתוב את הדברים הללו "וירא אליו, יוסף נראה אל אביו", הרי זה לא פירוש הפשט, אלא זה מה שכתוב מפורש בפסוק.

והגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל - ראש ישיבת ראדין, אמר בזה ביאור נפלא, דהנה במשך עשרים ושתים שנה יוסף לא ראה את אביו, ובוודאי שיוסף השתוקק במשך כל השנים הללו לחזור אל אביו לראות אותו וללמוד ממנו, ורגשות הגעגועים של יוסף אל אביו היו חזקים מאוד. וממילא כאשר עתה הגיעה העת שהוא כבר יכול לבוא אל אביו, באופן טבעי עיקר ההליכה לראות את האבא בזמן כזה הוא כדי להשלים את רגשות הגעגועים שהיו כמוסים עימו כל כך הרבה שנים. אבל אם היה בא מתוך מחשבה כזו, יוצא שכל מה שבא אל אביו, היה רק כדי למלא את רצונו הגשמי, ולא היה בזה שום ענין רוחני.

ולזה בא רש"י ומפרש "וירא אליו, יוסף נראה אל אביו", לומר שכל הענין שיוסף בא אל אביו, לא היה סתם בשביל רצון גשמי שהתגעגע אל אביו, אלא הכל היה כדי להראות את עצמו אל אביו, כדי שאביו ישמח בו. וזהו הפירוש בדברי רש"י "יוסף נראה אל אביו", שיוסף נראה אליו כדי לקיים מצוות כיבוד אב בזה שאביו ישמח לראותו, וכבש את כל רצונותיו הגשמיים וכיוון בביאתו אל אביו, רק לקיים מצוות כיבוד אב כדי שאביו ישמח לראותו.

ובאמת בראשונים הקשו למה בכל השנים שיוסף היה במצרים לא שלח אל אביו להודיע לו שהוא נמצא במצרים, הרי האהבה ביניהם היתה מאוד חזקה כמו שכתוב בפסוק בפרשת וישב (פרק ל"ז פסוק ג') "וישראל אהב את יוסף מכל בניו", וממילא בוודאי ידע והרגיש בצערו הגדול של אביו, ואיך ישב לו במצרים בלא לשלוח אל אביו להודיע לו את מצבו ולמנוע ממנו את כל הצער הגדול הזה. ובראשונים כתוב כמה ישובים על כך, ואחד מהם הוא, שבעת שמכרו את יוסף האחים עשו חרם שלא להודיע לאביהם את דבר המכירה. וכתוב שיצחק אבינו ידע ברוח הקודש מהמכירה, ובכל זאת אפילו שראה את כל צערו של בנו, לא גילה לו כדי לא לעבור על החרם. וממילא משום כן גם יוסף, לא יכול היה להודיע לאביו את מקומו האמיתי, כדי שלא לעבור על החרם. אבל לעצם הענין רואים מהשאלה של הראשונים, שבמה שיוסף היה במצרים ולא יכל להודיע לאביו את מקומו, היה זה בשבילו צער גדול. שבאופן טבעי היה צריך להיות שהדבר הראשון שיוסף יעשה בעת שיתאפשר לו, הוא להודיע לאביו את מקומו, ולומר לו שהוא חי ולא

ויבך על צואריו - חיוב יוסף במצוות קריאת שמע

"ויאסור יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו וגו', וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד". (פרק מ"ו פסוק כ"ט).

ונשקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע". ובשפת חכמים הקשה, "וא"ת יוסף למה לא קרא גם כן את שמע".

ופרש"י, "ויבך על צואריו עוד, לשון הרבות בכיה וכו', אף כאן הרבה והוסיף בכי יותר על הרגיל, אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא

פטור מן המצווה, ומצוות כיבוד אב שהוא עוסק בה פוטרתו משאר המצוות. ומעתה לגבי יוסף י"ל שהוא כבר עסק במצוות כיבוד אב עוד לפני הזמן שהתחייב במצוות קריאת שמע, וחל עליו הפטור של עוסק במצווה פטור מהמצווה, ועל כן נפטר ממצוות קריאת שמע, ולא הוצרך להפסיק כדי לקרוא קריאת שמע. ורק יעקב שלא היה עוסק עתה בשום מצווה, הוצרך להפסיק באמצע את הפגישה עם יוסף ולקרוא ק"ש.

ובאמת מצינו את הדברים מפורשים בר"ן בקידושין, דהנה הגמרא בקידושין מביאה שכל הדין שמצוות כיבוד אב נדחית מפני קיום שאר המצוות, נאמר דווקא במצווה שאינה יכולה להעשות על ידי אחרים, אבל מצווה שיכולה להעשות על ידי אחרים אינה דוחה את מצוות כיבוד אב, אלא צריך להניח את המצווה בידי אחרים שיעשה והוא יקיים מצוות כיבוד אב. וכתב הר"ן שכל זה נאמר דווקא בזמן שעדיין לא התחיל בקיום אותה מצווה, אבל אם כבר התחיל בקיום אותה מצווה ואחר כך נודמנה לו מצוות כיבוד אב, לא יפסיק באותה מצווה ויניחה לאחרים, שכיון שהתחיל בה הרי הוא עוסק במצווה, ועוסק במצווה פטור מן המצווה. וע"ש בדבריו, וברמ"א הביאו להלכה בדין הזה של כיבוד אב (יו"ד, סימן ר"מ סעיף י"ב).

ומפורש בזה שכל הכללים שאמרו בגמרא כלפי זה שמצווה אחת עדיפה יותר מהמצווה השניה, נאמרו רק בזמן ששתי המצוות עומדות לפני האדם ועדיין לא התחיל באחת מהם, אבל אם כבר התחיל בקיום אחת מהמצוות, שוב אינו מפסיק מחמת מצווה שהתחדשה לו לאחר מכן שהעוסק במצווה פטור מן המצווה. ואין בזה חילוקים מהי המצווה שעוסק בה, אם היא יותר חמורה מהמצווה שעוסק בה או לא, אלא עצם הדבר שהוא עוסק במצווה פוטר אותו משאר המצוות. ולכן אם התחיל בקיום מצוות כיבוד אב, אינו מפסיק בה בשביל קיום שאר המצוות. ועל כן יוסף שכבר התחיל במצוות כיבוד אב, נפטר מקיום מצוות קריאת שמע, שהוא עוסק במצווה ופטור מן המצווה.

הנח כבוד אמך

וכיצא בזה י"ל על עוד דין שמוכא בגמרא בקידושין (דף ל"א א'), "שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר, אבא אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים, איזה מהם קודם. אמר ליה, הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך, שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך". מבואר שכאשר עומדת לפני אדם מצוות כיבוד אב או מצוות כיבוד אם, צריך להקדים את מצוות כיבוד אב משום "שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך".

ולדברי הר"ן י"ל שכל זה נאמר דווקא בזמן שעדיין לא התחיל בקיום מצוות כיבוד אם, אלא האב והאם ביקשו ממנו באותו הזמן את הבקשה "השקיני מים", ועתה השאלה את מי להקדים, על זה נאמרה ההלכה שכיבוד אב קודם לכיבוד אם, כיון שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. אבל אם האם ביקשה ממנו את הבקשה לפני האב, והבן כבר התחיל בקיום המצווה של כיבוד אם, הרי הוא עתה בגדר עוסק במצווה שאינו צריך להפסיק ממנה כדי לקיים מצווה אחרת, ואם אביו יבקש ממנו עתה בקשה אינו צריך להפסיק מקיום המצווה של כיבוד אם בעבור כבוד אביו.

רק אדמת הכהנים לא קנה - הכרת הטוב

"רק אדמת הכהנים לא קנה, כי חוק לכהנים מאת פרעה ואכלו את חוקם אשר נתן להם פרעה וגו'". (פרק מ"ז פסוק כ"ב).

שיבדקו את הדברים, והם ביררו שהיא שקרנית, ומשום כן הוא לא הרג אותו אלא נתנו בבית הסוהר. ועיין בתרגום יונתן בפרשת וישב (פרק ל"ט פסוק י"ד ופסוק כ'), שמבאר בהרחבה את כל המעשה עם אשת פוטיפר, ופוטיפר והכהנים. ומחמת המעשה הזה שהם הצילו אותו ממוות, גמל להם יוסף טובה, ועתה בעת הרעב הוא קבע להם חוק שיקבלו כל יום את הלחם מאת פרעה, ולא יצטרכו לדאוג ככל מצרים איך להשיג אוכל. (ולפי זה הסיבה שהכהנים לא מכרו את אדמתם לפרעה, היתה מחמת החוק שיוסף חוקק עתה בזמן הרעב שהם יקבלו לחם. ולדעת רש"י החוק שהכהנים מקבלים לחם מפרעה היה חוק קבוע במצרים, ואילו לתרגום יונתן הוא חוק חדש שיוסף חוקקו עתה בזמן הרעב.

שלא להיות כפוי טובה

ובשל"ה הביא את פירושו של התרגום יונתן, וכתב שהסיבה לכך הוא

שהרי אם יעקב קרא קריאת שמע בדיוק בזמן הזה שנפגש עם יוסף, בהכרח שאותו הזמן היה ממש לפני סוף זמן קריאת שמע, ולכן כדי לא להפסיד את המצווה הזדרז מיד וקרא קריאת שמע, ואפילו שעסק בעת הזו בפגישתו עם יוסף לאחר כל כך הרבה שנים שלא ראוהו, בכל זאת הפסיק את הכל באמצע ממש וקרא קריאת שמע. ומעתה קשה מדוע יוסף לא קרא קריאת שמע, הרי גם אצל יוסף זה לפני סוף זמן קריאת שמע, ולמה לא קרא כמו אביו.

וכתב לתרן, "וי"ל דיוסף היה עוסק במצוות כבוד אביו, ועוסק במצווה פטור מן המצווה". מבואר בדבריו שבאמת גם יוסף היה מחוייב בקריאת שמע, אלא שכיון שיוסף נפגש עתה עם אביו, היה לו דין עוסק במצווה, שעסק במצוות כיבוד אב, וההלכה היא שעוסק במצווה פטור מן המצווה, וממילא היה פטור ממצוות קריאת שמע.

אני ואבא חייבים במצווה

לכאורה יש להקשות בזה, דהנה בגמרא בקידושין (דף ל"ב א') מובא, "אלעזר בן מתאי אומר, אבא אומר השקיני מים ומצווה לעשות, מניח אני כבוד אבא ועושה את המצווה, שאני ואבא חייבים במצווה וכו'". מבואר שאם יש לאדם אפשרות לקיים אחת משתי מצוות, או מצוות כיבוד אב, או מצווה אחרת משאר מצוות התורה, הרי הוא צריך להניח את מצוות כיבוד אב ולא לקיימה ובמקום זה לקיים את המצווה. משום "שאני ואבא חייבים במצווה", שכיון שגם האבא מחוייב בקיום המצווה הזו, ממילא הסברא היא שקיום המצווה דוחה את מצוות כיבוד אב. ומבואר בזה שמצוות כיבוד אב נדחית מפני שאר המצוות, ועל כן כאשר עומד לפני האדם קיום איזו מצווה ממצוות התורה, והוא היחידי שיכול לעשותה, שאין המצווה יכולה להתקיים על ידי אחרים, הרי המצווה הזו דוחה את מצוות כיבוד אב.

ומעתה קשה מדוע קיום מצוות כיבוד אב פטר את יוסף ממצוות קריאת שמע, הלא מצוות כיבוד אב נדחית מפני שאר המצוות, וכאן המצווה הזו של קריאת שמע, יוסף היה חייב לקיימה בעת הזו לפני סוף זמן קריאת שמע ולא יכול היה לדחותה לזמן מאוחר יותר, וממילא מן הדין שתדחה מצוות כיבוד אב מפני מצוות קריאת שמע. והיה צריך להיות שבעת הזו שיעקב קרא קריאת שמע, גם יוסף יעמוד ויפסיק מקיום המצוות של כיבוד אב, ויקרא קריאת שמע.

עוסק במצווה אינו מפסיק מהמצווה

שמעתי מגיסי הג"ר יוסף פלשניצקי זצ"ל ליישב, שכל דברי הגמרא בקידושין שאמרו שקיום כל המצוות דוחה את קיום מצוות כיבוד אב, נאמר דווקא במקום שהאדם עדיין לא התחיל בקיום מצוות כיבוד אב, אלא הוא עומד במצב שעומדות לפניו שתי מצוות שצריך להתחיל בהם מצוות כיבוד אב ועוד מצוות אחרת ממצוות התורה, ובזה הסברא אומרת שכיון שהוא ואביו חייבים במצווה הזו, על כן המצווה דוחה את מצוות כיבוד אב, וצריך להקדימה למצוות כיבוד אב. אבל אם התחיל כבר בקיום מצוות כיבוד אב, ולאחר זמן נודמנה לפניו מצווה אחרת, אין לו להפסיק בקיום כיבוד אב כדי לקיים את אותה המצווה. משום שלאחר שכבר התחיל בכיבוד אב, חל עליו הכלל של עוסק במצווה

הדעות העליה הזו שבנו בעבור אלישע בעיקרה כבר היתה בנויה ממקודם, והם עשו שם רק שיפוץ קל שבנו בה תקרה או קיר בעבור אלישע. ואם כן כל הטרחה שטרחו בעבור אלישע היתה בבחינת תיקון מסויים בעליה הזו בעבור אלישע, אבל לא בנו כאן בנין שלם וחדש בעבורו. ואפילו שהטרחה לא היתה כל כך גדולה בעבור אלישע, בכל זאת אלישע מצד חובת הכרת הטוב עמד והיטיב להם ברמה כזו כאילו שעשו לו טובה ששווה את כל חייו. מבואר מזה מה גדולה היא חובת הכרת הטוב, שאפילו על טובה קלה שמקבל מהשני, הכרת הטוב צריכה להיות ברמה של פי כמה וכמה מהטובה שקיבל.

בלומס' קלוז'

שמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל, שבתחילה השאגת אריה היה רב בוולאז'ין, ומחמת שלא החניף לעשירי ופרנסי העיר, סבל מהם סבל רב, עד שהגיע היום ומחמתם הוכרח לעזוב את העיר והרבנות לצמיחות. אותו היום היה ערב שבת, וכשעזב את העיר לא היה לו שום מאכל לצרכי השבת, ואשה אחת בשם בלומה מיהרה אחריו והביאה לו את כל צרכי השבת. השאגת אריה התרגש מאוד ממעשיה, ובירכה שבזכות זה תזכה לבנות שתי קלוי' - בתי כנסיות, אחד בחוץ לארץ והשני בארץ ישראל בירושלים. האשה הזו לא היתה עשירה ולפי ההמון שהיה ברשותה לא היתה לה האפשרות לבנות אפילו בית כנסת אחד, אבל לאחר הברכה לא עברו ימים רבים ובאופן פלאי הצליחה בכל עסקיה, ונעשתה לאחת מעשירות העיר. ובנתה בית כנסת אחד במינסק ובית כנסת שני בירושלים, שהיו נקראים על שמה "בלומס' קלוז'".

וזקנו של הגרי"מ כשהיה אברך עוד למד במינסק באותו קלוי'. ולגבי בית המדרש שהיה בירושלים, הגרי"מ שמע מהגרי"ר מתתיהו דייוויס זצ"ל שעד מלחמת העולם הראשונה הוא עוד היה קיים בירושלים, ויורשיה היו שולחים כסף כדי להחזיק את הלומדים שלמדו שם. וכל זה זכתה בזכות הברכה של השאגת אריה שמחמת הכרת הטוב בירכה שתזכה לעשירות הגדולה הזו.

ומן הגרא"מ שך זצ"ל סיפר, שבבחרותו היתה עניות גדולה, ובמשך שנה שלימה הלך באותה חולצה, כיון שהיא היתה החולצה היחידה שהיתה ברשותו, והיה יהודי אחד שכשראה את המצב הלך וקנה לו עוד חולצה חדשה. והרב שך הרגיש כלפיו הכרת הטוב גדולה, עד כדי כך שלאחר עשרות שנים כששמע שאותו אדם מגיע לארץ ישראל הוא נסע במיוחד לשדה התעופה כדי לקבל את פניו בבואו לארץ.

וכך היה מנהגם של כל גדולי הדורות, שהקפידו מאוד בחובת הכרת הטוב, ועל כל טובה קטנה שקיבלו מהשני היו מיטיבים לו כנגד טובה רבה עד בלי די.

רעה תחת טובה

מרן הסטייפלר, הגרי"י קנייבסקי זצ"ל, כותב בספרו "חיי עולם" (חלק א' פרק כ"ו) דבר נורא בענין אלו שמתרשלים בהכרת הטוב, ולפעמים מתעלמים לגמרי מלגמול טובה למי שעשה להם טובה, וכתב "וככה תראה בכמה אנשים, המדה הרעה והמנוולת, לשלם רעה תחת טובה, היינו לעשות רעות למי שמיטיב לו, ולאיש שלא היה לו עמו שום עסק, לא ירעו ולא ישחיתו. (ובספר חוט המשולש כתב שהחתם סופר ז"ל, אמר על אחד שהעזיז נגדו והרע לו, תמה אני שאינו זוכר שעשיתי לו טובה מעולם אשר עבור זה יהא מעוניין להרע לי). אשר יפלא מאוד על התאוה המשונה הלזו להרע דווקא למי שהיטיב לו.

אבל באמת שהאדם המושחת הזה כשמקבל טובה מרגיש חיוב כעין הכרת טובה, וברוב גאוותו ומידותיו הרעים אינו חושב כלל וכלל להכנע ולהכיר טובה, ושוב רואה במיטיבו כאיש המדריך מנוחתו וכבעל חוב שלו שהוא מחוייב לו לשלם, ולכן מתעורר אצלו שנאה עליו ומתאוה להרע לו, וגם להראות שהוא אינו נכנע ושאינו בו זיק רגש של חיוב הכרת טובה".

זיע"א, אמר הסטייפלר "מי יודע מה יכל לקרוא אילולי אותם התילים שאמרנו לפנות בוקר קודם שהחלה הצרה", והארץ בזה שתפילה שמתפללים קודם הצרה בכוחה לעזור הרבה יותר מתפילה שמתפללים אחרי שהצרה כבר החלה.

הגר"ב"צ שהתפעל מהסיפור, סיפר את זה באותה תקופה באחד משיעוריו, וכשנודע הדבר למרן זיע"א ביקש מהגר"ב"צ שלא יספר את זה יותר. ובאמת יותר לא חזר על הסיפור הזה, ולימים כששאלו את הגר"ב"צ על הסיפור הזה, אמר שאינו זוכר על מאומה, שמכיון שמרן זיע"א ביקש ממנו שלא לספר את זה, הרי הוא מוחק את הסיפור הזה ממוחו, ושוב אינו זוכר את פרטיו.

משום הכרת הטוב, שאדם צריך שלא להיות כפוי טובה, וזה היה הכרת הטוב של יוסף לכהנים בעבור שהצילו אותו ממוות. וז"ל, "רק אדמת לכהנים לא קנה וגו', צריך אדם שלא להיות כפוי טובה, וישלם טובה תחת טובה אפילו לגוי. הכומרים של מצרים עשו טובה ליוסף כשהיה דינו בפניהם בענין מעשה דאשת פוטיפרע, כאשר הבחינו שהאמת איתו הצילו אותו ממוות, כדאיתא בדברי רבותינו ז"ל (תרגום יונתן שם) כו', על כן עתה גם כן היטיב עימהם, היטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם".

רואים מדבריו כמה גדולה היא החובה של הכרת הטוב, שהרי מה שהכהנים הצילו את יוסף ממוות מבחינתם הם לא עשו בזה מעשה בטרחה גדולה, אלא פוטיפר סיפר להם את המציאות, וכפי מה שסיפר להם הם אמרו לו שהמציאות הזו היא שקרית, ומלבד זה לא טרחו ולא עשו שום דבר בעד יוסף. ובכל זאת יוסף הרגיש חובה לגמול להם טובה, והטובה שישלם להם לא היתה סתם טובה מועטת אלא טובה כזו ששווה הון רב. שהרי בזמן הרעב רואים מהפסוקים שמחירו של הלחם עלה הון רב, שהרי כל המצריים הוצרכו למכור את כל מה שיש להם כדי לקנות לחם, ועדיין לא היה די בזה עד שמכרו את עצמם להיות עבדים לפרעה. ויוסף כדי לשלם טובה תחת טובה לכהנים, קבע להם חוק שיקבלו בכל התקופה של הרעב בקביעות לחם ששוויו הון רב, בחנם מאת פרעה.

מה לעשות לך

וכיוצא בדבר מצינו בהפטרה של פרשת וירא (מלכים ב' פרק ד'), במעשה של האשה השונמית, שבכל פעם שאלישע עבר בשונם היה נכנס לבית האשה השונמית לאכול לחם, וכתוב בפסוק "ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש הוא עובר עלינו תמיד. נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה, והיה בבאו אלינו יסור שמה". ובאמת כך עשו, ובנו עליית קיר קטנה לכבוד אלישע, ובפעם הבאה שאלישע הגיע לביתם, הוא נכנס לעליה ושכב שם.

וכתוב בפסוק שכאשר אלישע ראה את כל מה שעשתה לכבודו, הוא קרא לה ואמר לגיחזי שיאמר לה "ויאמר לו אמר נא אליה הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת, מה לעשות לך היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא". אלישע רצה להשיב לה טובה על מה שעשתה לו, ועל כן שאל אם יש לה איזו בקשה מהמלך או משר הצבא כדי שאלישע ישתדל בעדה שבקשתה תתקיים. והנה אדם שבא לבקש בקשה מהמלך, לא מדובר בבקשה פשוטה, אלא מדובר בבקשה מורכבת ומסובכת עד כדי כך שאף אחד לא יכול לעזור לו בזה, אלא רק המלך. וכשאלישע רוצה להשיב לה טובה, הוא מחפש להיטיב לה את ההטבה הכי גדולה שיכול לעשות בעבורה, עד כדי כך שאם יש לה בקשה כזו גדולה שצריך את המלך בכבודו ובעצמו שיסדר את הדבר, הרי אלישע מוכן להשתדל בעבורה. וגם כשהשיבה שאין לה שום בקשה אל המלך או אל שר הצבא, ואיננה צריכה שום דבר מיוחד, גם כן אלישע לא נח וכשמע "שכן אין לה", הוא עמד ועשה בעבורה מצב של שינוי הטבע כדי שיולד לה בן. ולא הסתפק בזה, אלא כאשר בהמשך הבן נחלה ומת, אלישע עמד ועשה בעבורה תחיית המתים והחיה את בנה. מבואר בזה שבשביל הכרת הטוב אלישע לא הסתפק בדבר מועט, אלא עמד ועשה דברים מופלאים של שינוי הטבע שכמעט ולא היה עוד אדם בבריאה שעשה כאלו מעשים, והכל בשביל הכרת הטוב לאותה אשה שונמית.

והנה כל הכרת הטוב הגדולה והעצומה שאלישע עשה בעבורה, היתה מפני זה שבנתה בעבורה "עליית קיר קטנה". ובגמרא בכרכות (דף י"ב) מבואר מה טיבה של עליית הקיר הזו שעשו בשביל אלישע, ומובא בגמרא "נעשה נא עליית קיר קטנה, רב ושמואל, חד אמר עלייה פרועה היתה וקירוה, וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקה לשנים". והיינו לדעה אחת העליה הזו כבר היתה בנויה, ובשביל אלישע הם רק בנו על גבה תקרה. ולדעה השניה, היה בנוי חדר גדול, והם בנו באמצע קיר וחילוקה לשנים, כדי שיהיה חדר פרטי בעבור אלישע. ולפי זה לכל

המשך מעמוד ד

וכאשר הגיע רבי משה לתפילה בישיבה, סיפר את החלום להגאון רבי נפתלי נבנצאל זצ"ל, ומפה לאוזן הוא התפרסם אצל תלמידי החכמים שבישיבה, שידעו שצריך להתאמץ היום במיוחד בתפילה לבטל את הגיורה. וכשמעו את האזעקה בהמשך היום הבינו הכל את פתרון החלום, וכאשר הגיע מרן זיע"א לתפילת מנחה ונעילה בכולל פוניבו' פגש שוב את רבי משה ואמר לו "נו, אולי זהו פתרון החלום".

לאחר שהסתיימה המלחמה, היה הגר"ב"צ אצל הסטייפלר, והסטייפלר החל לדבר על הניסים הגדולים שהיו במלחמה, וכשעלה דבר החלום של מרן

זכינו ומלאך ה' הלך לפני המחנה, ועשרות רבות בשנים רוחו הטהורה שרתה על כל דבר קטן וגדול שנעשה בעולם בכלל ובפרט, ובזכותו הכל עלו ונתעלו במעלות העליונות. כולם ראו וכולם שמעו, ראו את המראה הקדוש, ושמעו את הקול הטהור, ודבריו הטהורים והקדושים שיצאו מהיכל "קודש הקודשים" נכנסו בלב כל שומע, והיה לו לחיזוק ועליה. בתורתו ובעבודתו הדליק את האור שזרח למרחקים, האור שהאיר את כל העולם, ובאורו ראו כולם את הדרך הישרה אשר המושלים ביצרים אומרים עליה "זו הדרך לכו בה".

רעדה ופחד לכתוב על אור העולם, אשר ברוח קודשו ועיניו הטהורות, היה רואה מסוף העולם ועד סופו, סתם כנגלה, וידע תעלומות וכוננות שנסתרו מעיני כל רואה. ומשום כן כל הדברים הכתובים כאן, יהיו רק בבחינת מסירת דברים שנשמעו מפיו של הגר"צ פלמן זצ"ל, אשר זכה לקבל מאורו הגדול של מאורו של עולם, הרבה תורה והלכה, וכמעט ולא היה שיעור שלא הזכיר בו את ההלכות וההוראות ששמע מפה קודשו.

דבר הלכה

סיפר הג"ר יעקב ליסיצין שליט"א, שפעם אחת סיפר לו הגר"צ איך התחיל למסור שיעורים בהלכה, ואמר שההתחלה והדחיפה הראשונה לכך היתה עוד בבחירתו כשלמד בישיבת פוניבז' (בשנת תשי" – תשי"ז), בעת שהתאגדו בחמשה בחורים מבני הישיבה, והחליטו ביניהם שבכל שבוע ימסור אחד מתוכם חבורה על איזה נושא שיבחר. וכך באמת היה, כל אחד בתורו מסר חבורה על הנושא שבחר בו, אחד בחר לדון ולפלפל בדברי המנחת חינוך, השני דן בדברי הרמב"ם, השלישי מסר על הסוגיות הנלמדות בישיבה, וכשהגיע תורו של הגר"צ הוא מסר חבורה בהלכה. בחודש הראשון באמת התנהל החבורה כמתוכנן, אבל בחודש השני כשהגיע תורו של כל אחד למסור פעם נוספת חבורה, כל אחד מסיבותיו התחמק ולא רצה להכין חבורה פעם נוספת. ובכל פעם שנודע להגר"צ שמי צריך למסור השבוע אינו מעוניין למסור שוב, הוא הציע את עצמו שמוכן להיות ממלא מקום ולהשלים את החבורה של מי שהיה צריך למסור השבוע. ומתוך כך יצא שבמשך שבועות רבים מסר הגר"צ כל שבוע, חבורה בהלכה על ענינים שונים. ובוז קיבל את הטעם להמשיך להשקיע לברר סוגיות בהלכה, ולמוסרם לרבים. ולפני כן אע"פ שלמד הרבה הלכה, וביקר ופלפל בזה הרבה, הלימוד היה לימוד עצמי ולא מסודר בצורה של חבורה ושיעור שאפשר למסור את זה בציבור, אבל בחבורה הזו קיבל את הדחיפה להשקיע יותר בהלכה בצורה מסודרת, עד בירור הדברים כדי למוסרם לציבור. ובכל פעם שהתחדשו לו סברות חדשות, היה מעלה את הדברים לפני ראשי הישיבה, והיו ממשיכים לפלפל עימו בזה.

פוסק הדור

והוסיף הג"ר שמואל חיים דומב שליט"א, ששמע מהגר"צ את המשך הדברים, שכאשר החבורה התחילה להיות קבועות, ניגש הגר"צ אל מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצ"ל והתיעץ עימו אם ראוי להמשיך ולהשקיע במסירת חבורות בהלכה. והרב שך השיב לו שזהו דבר גדול, וטוב מאוד שימשיך לעסוק בזה. הוסיף הגר"צ ושאל את הרב שך, האם הוא יוכל לשאול אותו בכל פעם את השאלות המתעוררות לו בהלכה. השיב לו הרב שך, "לי אין זמן לזה, אני צריך להכין שיעורים למסור בישיבה, והזמן אינו מספיק כדי להכנס לסוגיות בהלכה ולבררם. אבל אם אתה מחפש את מי לשאול שאלות בהלכה, אתה יכול לשאול את רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, אותו אפשר לשאול על כל חלקי השו"ע, ואתה יכול לסמוך עליו בכל נושא".

ומאותה תקופה התחיל הקשר בין הגר"צ למרן הגרא"ל, הקשר שלא פסק עד יומו האחרון, כאשר כל שאלה בהלכה וכל סברא חדשה עולה לפני המלך – נשיא העולם, מרן הגרא"ל, והוא המכריע את ההלכה, ומקרב או מרחק את הסברא. על כל דבר ודבר, היה מתיישב מרן זיע"א עם הגר"צ, ופותח את הגמרות והראשונים והפוסקים, ומברר את הדברים במקורם ושורשם, עד בירור הדבר בהלכה למעשה.

בהיכל הכולל

הגאון רבי משה אהרן ברורמן שליט"א, מוסיף ומספר עוד על השנים בהם היה הגר"צ אברך צעיר בכולל פוניבז', ומרן זיע"א עמד בראשות הכולל. מרן זיע"א מגיע בכל בוקר בשעה תשע בדיוק לכולל, למשך עשרים דקות עד חצי שעה, ולאחר מכן היה הולך למסור שיעור בישיבה הקטנה. הגר"צ היה כותב את שאלותיו שהתעוררו במשך היום בדף קטן בקצרה, וכשמרן זיע"א הגיע לכולל היה ניגש אליו ראשון ושואלו את כל שאלותיו, וכך בערה לה מחצית השעה מתוך בירור כל הספקות. לאחר שמרן זיע"א הלך, היה חוזר על דבריו, מתבונן ומתעמק בהם. והדברים שעדיין נשארו לא מבוררים, היה ממשיך למחרת לדון עליהם עם מרן זיע"א.

אחרי תקופה היו אברכים שבאו בטענות שגם הם רוצים לזכות לדבר עם מרן זיע"א, וכמעט רוב הימים הזמן של תחילת סדר א' פוסט על ידי הגר"צ. וכשנודע הדבר להגר"צ, הפסיק לגשת אל מרן בתחילת סדר א', ובמקום זה התחיל לדבר עימו בסוף סדר ב' כשעה וחצי לפני מעריב. ובעת השבעה על הגר"צ, הוסיף מרן זיע"א שמלבד זאת הרבה פעמים גם במשך היום היה הגר"צ מוצא את הזמן מתי לבוא כדי לדבר עימו.

ופעם אחת הגיע מרן זיע"א במיוחד לכולל אל הגר"צ, אחרי שמצא איזה ראייה מהפוסקים, על הנידון שבו הם דיברו מקודם לכן.

ומגלים לו רזי תורה

לימים כאשר מרן זיע"א עלה למלוכה ועמד ברומו של עולם, והיו נכנסים אליו מידי יום ביומו להכניע בשאלות של דיני נפשות, היה אומר הגר"צ בהתפעלות "תראה לאיזה דרגות אפשר להגיע מתוך עמל התורה, פעם כשהיתה לי שאלה הייתי שואל את הגרא"ל והיינו יושבים שעה ארוכה עם כל הספרים כדי לבררה, ולהכריע בה את ההלכה. ואילו היום זכה הגרא"ל וקיבל משמים את כח ההכרעה, ובדקות ספורות הוא מכריע בשאלות של דיני נפשות".

כלל ישראל

בשנים הללו שמרן זיע"א עלה להנהגה, שינה הגר"צ ממנהגו כל חייו, והתחיל למעט להכנס אל מרן זיע"א, ורק כשהיו לו שאלות דחופות היה עולה לבית הקדוש לשמוע את דבר ה'. והיה אומר שבשנים הללו הקב"ה מסר את מרן זיע"א לכלל ישראל, וכל רגע של מרן זיע"א הוא שייך לכלל, ואינו רוצה לגזול מכלל ישראל את זמנו של מרן זיע"א.

איש הלכה

בכל שיעוריו היה הגר"צ מביא הלכות וסברות בהלכה ממרן זיע"א, וכבר בשיעוריו בשנות תש"כ היה מרבה לצטט את דבריו. ובאותם שנים עדיין מרן זיע"א לא היה מוכר בציבור, וגם אלו שהכירוהו לא הכירוהו בתור "איש הלכה", והגר"צ שגילה את מרן זיע"א בהלכה היה הראשון שפרסם את שמו הקדוש בהוראה בהלכה.

ומספר הג"ר שמואל חיים דומב שליט"א, שכבר לפני למעלה מ-40 שנה, אמר לו הגר"צ "תדע לך, הרב שטיינמן הוא גדול הדור של הדור הבא, זה פשוט כך, שהרי הוא איש פלא". ומוסיף ואומר, שכבר באותם שנים כל דברי מרן זיע"א, היו אצל הגר"צ קודש קודשים, כל הוראה וכל דבר שקיבל ממנו לא זו מהם כחוט השערה.

קרע שטן

מעשה נורא סיפר בשעתו הגר"צ, שהיה עד לזה בשעת מעשה, ביום כיפור בשנת תשל"ד יצא הגר"צ מביתו בבוקר השכם, זמן ניכר לפני התחלת התפילה בישיבה, כדי להספיק ללמוד ביום הקדוש הזה קודם התפילה. מרן זיע"א היה מתפלל בימים הנוראים תפילת שחרית כוותיקין בכולל חוון איש, והגר"צ רואה בדרך את מרן זיע"א כשהוא מגיע מכיוון רחוב רשב"ם והולך לתפילה בכולל חוון איש. הדבר היה פלא בעיניו, מדוע הוא בא לתפילה מכיוון רחוב רשב"ם ולא מכיוון ביתו שבתחילת רחוב חוון איש? ניגש הגר"צ אל מרן זיע"א, ושאלו מדוע הוא הולך דרך הרחוב הזה לתפילה.

השיב לו מרן, שבלילה בעת שישן ראה בחלומו את המילים "קרע שטן", כאשר האות ר' שבמילה "קרע" מנותקת מתוך התיבה ומרחפת מעליה. החלום היה לו דבר פלא, במיוחד שהיום הוא יום כיפור, ומי יודע מה מרומז בו. ומשום כן הודרו ובה לפני התפילה אל מרן קדוש ישראל, הסטייפלר זצוק"ל, כדי לספר לו את דבר החלום, ובוודאי הסטייפלר ברוח קודשו, יידע מה פירונו. ובאמת מיד כששמע הסטייפלר את החלום, נבהל מאוד, ולקח ספר תהילים והביא למרן זיע"א, ושניהם ביחד אמרו במשך זמן תהילים, כדי לבטל את הגזירה שבא החלום לרמוז עליה. ומשום כן סיים מרן זיע"א עתה הוא הולך לתפילה, מכיוון ביתו של הסטייפלר שברחוב רשב"ם.

ובאמת בהמשך היום בצהרי יום כיפור, החלום הגיע אל פתרונו, בעת שלפתע נשמעה אעוקה ברחבי הארץ, והחלה מלחמת יום הכיפורים.

אבל עדיין לא תם בזה, כאשר הסתיימה התפילה בכולל חוון איש (עוד לפני שנשמעה האעוקה), ראה הגה"צ רבי משה ברנשטיין זצ"ל – תלמידו של מרן המשגיח זצ"ל – את מרן זיע"א ופניו היו חיוורות ודואגות, הוא נבהל מאוד למראה פניו וחשש שמא אינו חש בטוב, ומיד ניגש אל מרן זיע"א ושאלו אם הוא מרגיש טוב. ומרן השיבו שהוא מרגיש טוב, אלא שהוא מאוד מודאג מהחלום שראה בלילה, וסיפר לו שוב את החלום שהאות ר' יוצאת מתוך המילה "קרע שטן", ומרחפת למעלה. רבי משה נבהל גם הוא כששמע את החלום, ובלב כבד נפרדו בברכת "גמר חתימה טובה".

ההמשך בעמוד ג'